

Thực trạng tác động của gia đình và nhà trường tới định hướng nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông

Đỗ Bích Ngọc*

*Công ty cổ phần giáo dục và cung ứng nhân lực quốc tế NHD

Received: 16/01/2024; Accepted: 22/01/2023; Published: 12/2/2024

Abstract: Based on determining the necessity of the research problem and describing how to organize research on the current situation, the author analyzes and evaluates the two main aspects: the status of the family's impact on the career orientation of high school students and the status of the school's impact on the career orientation of high school students.

Keywords: Impact; career orientation; high school

1. Đặt vấn đề

Định hướng nghề nghiệp là một trong những vấn đề quan trọng và cấp thiết trong giai đoạn hiện nay. Việc lựa chọn ngành nghề phù hợp sẽ giúp học sinh phát huy được năng lực bản thân, có được công việc yêu thích và đạt được thành tựu trong tương lai. Vì vậy, giáo dục hướng nghiệp đóng vai trò rất quan trọng trong việc giúp học sinh nhận thức đúng đắn về nghề nghiệp, chọn được nghề phù hợp với bản thân và đáp ứng được nhu cầu của xã hội. Gia đình và nhà trường là hai môi trường quan trọng có tác động lớn đến định hướng nghề nghiệp của học sinh.

Gia đình là nơi đầu tiên và quan trọng nhất hình thành nhân cách và định hướng nghề nghiệp cho con cái. Các bậc cha mẹ có thể tác động đến định hướng nghề nghiệp của con qua nhiều cách như: lựa chọn nghề nghiệp cho con dựa trên sở thích, mong muốn của bản thân hoặc điều kiện kinh tế của gia đình. Điều này có thể khiến con trẻ không được lựa chọn nghề nghiệp phù hợp với bản thân, dẫn đến nhiều khó khăn trong học tập và làm việc sau này. Môi trường học tập và sinh hoạt của gia đình cũng tác động rõ rệt tới định hướng nghề nghiệp của con. Áp lực từ gia đình là một yếu tố quan trọng tác động đến quyết định chọn nghề của con cái. Một số phụ huynh đã áp đặt suy nghĩ chọn nghề nghiệp của mình cho con, thay vì phù hợp với sở thích của học sinh họ đã hướng con em mình chọn nghề nghiệp theo các mô hình truyền thống hoặc dựa trên mong muốn cá nhân của phụ huynh. Điều này có thể khiến trẻ trong độ tuổi này bị mất định hướng, căng thẳng và thất bại trong nghề nghiệp. Mặt khác, nhà trường là nơi cung cấp kiến thức và định hướng nghề nghiệp cho học sinh. Các hoạt động hướng nghiệp của nhà

trường có thể tác động đến định hướng nghề nghiệp của học sinh qua nhiều cách khác nhau. Tuy nhiên công tác giáo dục hướng nghiệp và chương trình học của bậc trung học phổ thông chưa thực sự xử lý được từ gốc rễ của vấn đề, vẫn còn nhiều hạn chế, khó khăn. Một số nhà trường chưa cung cấp đủ thông tin về thị trường lao động và cơ hội nghề nghiệp tại thời điểm học sinh cần, điều này dẫn đến việc học sinh sẽ bị thiếu thông tin quan trọng để đưa ra quyết định nghề nghiệp.

Do xã hội, gia đình, nhà trường, cá nhân đều chưa có những hiểu biết đúng đắn, chưa có những phương thức triển khai phù hợp theo từng giai đoạn phát triển của học sinh. Dẫn đến các phương án chưa thực sự hiệu quả đối với việc hướng nghiệp cho các em. Hướng nghiệp cho học sinh là một quá trình quan trọng, cần được thực hiện sớm và thường xuyên. Việc nâng cao hiệu quả hướng nghiệp cho trẻ cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa gia đình và nhà trường. Đặc biệt là sau đại dịch Covid-19, nền kinh tế thế giới và Việt Nam đang có nhiều thay đổi. Nhiều ngành nghề đang bị thu hẹp hoặc biến mất, trong khi nhiều nghề nghiệp mới đang phát triển. Điều này càng khiến cho việc lựa chọn nghề nghiệp phù hợp trở nên khó khăn hơn.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tiến trình nghiên cứu

Khách thể nghiên cứu là 300 học sinh Trung học phổ thông trường Chu Văn An, cơ sở Thụy Khuê; trường Lê Quý Đôn, Phố Nhuệ Giang, Nguyễn Trãi, Hà Đông; trường Trung học Phổ Thông Nhân Chính

* Giai đoạn nghiên cứu lý luận

Mục đích: Xây dựng đề cương nghiên cứu cho đề tài, tìm hiểu tổng quan lịch sử nghiên cứu về

tác động của gia đình và nhà trường tới định hướng nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông. Từ đó xác định các khái niệm, công cụ để viết cơ sở lý luận cho đề tài.

Nội dung: Đọc và phân tích các tài liệu, bài viết và các công trình nghiên cứu có liên quan đến những yếu tố tác động đến định hướng nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông. Trên cơ sở đó xây dựng đề cương nghiên cứu, định hướng cho việc tìm hiểu tác động của gia đình và nhà trường tới định hướng nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông.

Phương pháp nghiên cứu: Phương pháp nghiên cứu tài liệu

Thời gian nghiên cứu: 07 tháng từ tháng 11/2022 - tháng 6/2023)

* Giai đoạn khảo sát thực trạng

Mục đích: Khảo sát về tác động của gia đình và nhà trường tới định hướng nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông (Môi trường giáo dục của gia đình, nhà trường, hoàn cảnh kinh tế, truyền thống nghề nghiệp của gia đình, định hướng của giáo viên và nhà trường tới hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông).

Nội dung: Thu thập số liệu khảo sát về tác động của gia đình và nhà trường tới định hướng nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông (Môi trường giáo dục của gia đình, nhà trường, hoàn cảnh kinh tế, truyền thống nghề nghiệp của gia đình, định hướng của giáo viên và nhà trường tới hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông). Từ đó tìm ra giải pháp cho gia đình và nhà trường có những định hướng phù hợp nhất cho học sinh trung học phổ thông trong quá trình chọn ngành, chọn nghề trong tương lai.

2.2. Thực trạng tác động của gia đình tới định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông

Kết quả khảo sát các yếu tố từ gia đình tác động đến công tác định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông được tổng hợp trong bảng 2.1

Bảng 2.1 Các yếu tố từ gia đình tác động đến định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông

TT	Nội dung	Mức độ (%)				ĐTB	ĐLC	Thứ hạng
		Không đúng	Đúng phần nào	Đúng	Hoàn toàn đúng			
1	Gia đình đặt kỳ vọng về nghề nghiệp của con	10	48	32	10	2.42	0.80	2
2	Truyền thống gia đình tác động đến lựa chọn nghề nghiệp của con	40	26	28	6	2.00	0.96	6
3	Môi trường giáo dục gia đình tác động đến quyết định hướng nghiệp của con	22	38	36	4	2.22	0.83	4
4	Trình độ học vấn của cha mẹ tác động đến quyết định hướng nghiệp của con	36	22	38	4	2.10	0.94	5
5	Gia đình cung cấp hỗ trợ tài chính cho học sinh trong việc theo đuổi nghề nghiệp	6	26	48	20	2.82	0.82	1
6	Quan điểm của gia đình về nghề nghiệp có tác động đến quyết định hướng nghiệp của con không?	22	32	40	6	2.30	0.88	3

Bảng 2.1 cho thấy mức độ các yếu tố gia đình tác động đến công tác định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông ở mức trung bình. Yếu tố “Gia đình cung cấp hỗ trợ tài chính cho học sinh trong việc theo đuổi nghề nghiệp” được đánh giá cao nhất (ĐTB = 2,82) và yếu tố “Truyền thống gia đình tác động đến lựa chọn nghề nghiệp của con” được đánh giá thấp nhất (ĐTB = 2). Điều này cho thấy đã giảm được việc đặt nặng truyền thống gia đình lên việc lựa chọn ngành nghề của học sinh, học sinh sống trong các gia đình có truyền thống nghề nghiệp vẫn có thể lựa chọn một ngành nghề khác phù hợp với sở thích và đam mê của bản thân. Gia đình hỗ trợ tài chính sẽ giúp học sinh giảm bớt gánh nặng để yên tâm theo đuổi đam mê.

Công tác định hướng nghề nghiệp cho con được phụ huynh quan tâm ở mức trung bình. Bố mẹ đã áp dụng nhiều phương pháp khác nhau để chia sẻ kiến thức, trải nghiệm cho con. Để có thể hướng nghiệp cho học sinh tốt hơn, cha mẹ cần chủ động quan tâm và tìm ra phương pháp phù hợp cho con.

2.2.2. Thực trạng tác động của nhà trường tới định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông.

Kết quả khảo sát các yếu tố từ nhà trường tác động tới công tác định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông được tổng hợp trong bảng 2.2.

Bảng 2.2. Các yếu tố từ nhà trường tác động đến định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông

TT	Nội dung	Mức độ (%)				ĐTB	ĐLC	Thứ hạng
		Không đúng	Đúng phần nào	Đúng	Hoàn toàn đúng			
1	Nhà trường cung cấp các khóa học và chứng chỉ nghề nghiệp cho học sinh để họ có cơ hội phát triển kỹ năng cụ thể cho một ngành nghề cụ thể.	16	30	42	12	2.50	0.90	5
2	Nhà trường khuyến khích học sinh thử nghiệm và khám phá các lĩnh vực nghề nghiệp.	10	28	50	12	2.64	0.82	3
3	Nhà trường hỗ trợ tâm lý, xây dựng lòng tự tin	8	20	54	18	2.82	0.82	1
4	Nhà trường tạo điều kiện cho học sinh thử nghiệm, khám phá ngành nghề.	12	30	46	12	2.58	0.85	4
5	Chuyên môn của giáo viên khi tham gia vào định hướng nghề nghiệp cho học sinh.	6	34	46	14	2.68	0.79	2

Chú thích: n=300, điểm Min=1, điểm Max=4, ĐTB- Điểm Trung bình, ĐLC- Độ lệch chuẩn.

Bảng 2.2 cho thấy mức độ đánh giá chung công tác định hướng nghề nghiệp ở mức trung bình. Yếu tố “Nhà trường hỗ trợ tâm lý, xây dựng lòng tự tin” được đánh giá cao nhất (ĐTB = 2,82) và yếu tố “Nhà trường cung cấp các khóa học và chứng chỉ nghề nghiệp cho học sinh để họ có cơ hội phát triển kỹ năng cụ thể cho một ngành nghề cụ thể.” được đánh giá thấp nhất (ĐTB = 2,5). Hiện nay ở các khối trung học phổ thông đang tập trung chủ yếu vào dạy kiến thức, chủ yếu là lý thuyết, điều này hạn chế học sinh được trải nghiệm hay hiểu biết về ngành nghề. Các Trường dạy nghề nằm ở cấp bậc sau trung học phổ thông, điều này giới hạn trường trung học phổ thông chưa tổ chức được các khóa học cũng như chứng chỉ nghề nghiệp cho học sinh để học sinh có cơ hội phát triển những kỹ năng cụ thể cho một ngành nghề cụ thể. Mức độ đánh giá của các yếu tố đa số ở mức độ “Đúng”.

Công tác định hướng nghề nghiệp cho học sinh được nhà trường quan tâm ở mức trung bình. Nhà trường đã áp dụng nhiều phương pháp khác nhau để định hướng nghề nghiệp, đưa ra các hoạt động trải nghiệm cho học sinh. Để có thể hướng nghiệp cho học sinh tốt hơn, nhà trường cần tổ chức thêm các giờ học, các khóa học và chứng chỉ nghề nghiệp cho học sinh có cơ hội phát triển kỹ năng cụ thể cho một ngành nghề.

3. Kết luận

Qua những dữ liệu thu được từ phương pháp nghiên cứu thực tiễn, tác giả thu được một số kết quả đáng lưu ý về tác động của gia đình và nhà trường tới

định hướng nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông như: Về tổng thể, gia đình và nhà trường có tác động rất lớn tới định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông. Nhà trường đã sử dụng phương pháp định hướng nghề nghiệp cho học sinh thông qua các buổi sinh hoạt hướng nghiệp là nhiều nhất, nhà trường hỗ trợ tâm lý, xây dựng lòng tự tin cho học sinh. Bên cạnh đó học sinh mong muốn có cơ hội tham gia vào các chương trình thực tập nghề nghiệp, các hoạt động khám phá nghề để tìm

hiểu thực tế về các nghề nghiệp. Hầu hết các gia đình đều nói chuyện với con cái về việc lựa chọn ngành nghề, định hướng nghề nghiệp tuy nhiên thông qua kết quả khảo sát ngẫu nhiên 300 học sinh trung học phổ thông thì nhận thấy học sinh vẫn còn rất mơ hồ về hướng nghiệp. Yếu tố gia đình cung cấp hỗ trợ tài chính cho học sinh trong việc theo đuổi nghề nghiệp, kinh tế gia đình, nghề nghiệp của phụ huynh, trình độ học vấn của phụ huynh có tác động rõ rệt tới định hướng cho học sinh. Điều này khẳng định giả thiết đa số học sinh cho rằng gia đình có tác động lớn tới định hướng nghề nghiệp của các em. Cha mẹ mong muốn được đồng hành cùng nhau trong quá trình định hướng nghề nghiệp cho con.

Tài liệu tham khảo

1. Lê Thị Mỹ Linh & Khúc Văn Quý, 2020, Các yếu tố ảnh hưởng tới quyết định chọn trường đại học của học sinh trung học phổ thông tại Việt Nam: Bảng chứng khảo sát năm 2020.
2. Nguyễn Thị Kim Nhung- Lương Thị Thành Vinh, Tạp chí gia đình, số 431 (Kì 1-6/2018), đánh giá các yếu tố đến định hướng nghề nghiệp của học sinh THPT tại Nghệ An.
3. Nguyễn Trần Vinh Linh (2017), *ĐG của HS lớp 12 về thực trạng gia đình hướng nghiệp tại các trường THPT ở một số tỉnh miền Đông Nam Bộ*.
4. Nguyễn Văn Hộ và Nguyễn Văn Lê (2004), “*Tăng cường phối hợp nhà trường với cha mẹ học sinh để làm tốt công tác hướng nghiệp*”, Tạp chí gia đình, số 89.
5. Trương Thị Hoa (2018), *Tham vấn nghề trong trường trung học*, NXB GD.